

NOG EENS NAKIJKEN

Cito-deskundige over discussie tweede correctieronde

In 'De onbekende derde' (Kleio 6, 2015) leggen Kleio-redacteurs Lisa Oskamp en Ben Vriesema uit wat er gebeurt als je er niet uitkomt met de tweede corrector. Aan het eind van hun artikel adviseerden zij de examenmakers onder andere: meer gesloten vragen en tegelijkertijd een correctievoorschrift. De auteurs erkennen dat geschiedenis een prachtvak is, maar ook een discussie zonder eind, die het waard is voortdurend gevoerd te worden. Toch doen ze dat liever niet met een tweede corrector in de drukke examentijd. Daar valt uiteraard weinig tegenin te brengen. Maar is er werkelijk reden voor alarm?

Stefan Boom is toets-deskundige bij Cito.

Hoewel de twee beschreven casussen een dramatisch beeld schetsen, is de werkelijke situatie toch minder moeizaam. Geschiedenis hoort in omvang tot de zeer grote vakken op zowel havo als vwo (wij nemen aan dat de auteurs het over de havo-vwo-examens hebben). In de afgelopen jaren stond het soms op de derde, soms op de vierde of net op de vijfde plaats (met circa 19.000 vwo- en 36.000 havokandidaten) na Nederlands, Engels en Economie. Als we dan zien (in de tabel in het *Kleio*-artikel) dat er in 2014 twee keer een beroep op een derde corrector is gedaan, valt dat eigenlijk nogal mee. Opvallend aan het tabelletje in het betreffende *Kleio*-artikel is dat er ook bij Engels twee keer een beroep is gedaan op een derde corrector. Het grootste deel van de examens Engels bestaat uit gesloten (meerkeuze)vragen, en ook de niet-gesloten vragen zijn 'halfopen', een uitgebreid antwoord zoals bij geschiedenis wordt niet gevraagd. Blijkbaar is een examen met veel meer gesloten vragen geen garantie tegen onoverkomelijke tegenstellingen tussen eerste en tweede correctoren.

BEWERKELIJKE OPGAVE

Vanaf de CEGES-examens in de jaren 1980 zijn er afspraken gemaakt over de vorm van de geschiedenisexamens. De CEGES stelde voor bij de mavo (die toen nog bestond) een gedetailleerde stofomschrijving te maken waarmee genoeg gesloten vragen voor het examen zouden kunnen worden gemaakt. Havo zou een minder gedetailleerde stofomschrijving moeten krijgen met voor het overgrote deel

open vragen. Vwo zou een globale stofomschrijving moeten krijgen met de meest open vraagvormen, onder andere in de vorm van stelopdrachten – die ook op de havo-examens voorkwamen. De ontwikkeling van de stofomschrijvingen is niet verlopen zoals de CEGES had gewild, maar de examens zijn wel vormgegeven in de 'geest van de CEGES'. Een afspraak handhaven omdat dat nu eenmaal al lang bestaat, is niet meer van deze tijd. Maar een gefundeerde afspraak blijven nakomen is nooit verkeerd. De CEGES (en haar opvolgers CEVO en CvTE) bleven vasthouden aan meer gesloten vraagvormen voor mavo/vmbo en aan meer open vraagvormen voor havo-vwo. Dat past beter bij de doelstellingen van het vak geschiedenis en bij het vaardigheidsniveau van de kandidaten. Dat dit tegelijkertijd veel meer correctiewerk met zich meebrengt, is lange tijd niet als een grote belemmering gezien. De discussie over de belastende correctie is van de laatste jaren en valt ongetwijfeld samen met de algemeen gevoelde verzwaring van de werkdruk in het onderwijs (op alle niveaus).

Toch is de afgelopen jaren door de examenmakers rekening gehouden met de grote correctiedruk voor historici. De meest bewerkelijke opgave was de stelopdracht. Sinds 2007 is deze uit het examen verdwenen, mede door de ingewikkelde en gecompliceerde correctie.¹

Daarnaast is de omvang van de examens in punten voortdurend teruggebracht. Van ongeveer 80 punten omstreeks 2005 tot minder dan 75 punten nu. Hoewel dat op zich niet veel zegt – ook met een kleiner aantal scorepunten kan er veel van de kandidaten gevraagd worden (zie bijvoorbeeld de filosofie-examens) – is de bedoeling van het terugbrengen van het aantal scorepunten toch dat er een kleiner aantal prestaties gevraagd wordt van de kandidaten, en dus minder hoeft te worden gecorrigeerd.

CORRECTIEVOORSCHRIFT

Een ander punt is de vorm van het correctievoorschrift. Als de examenmakers denken dat er op hun vraag geen andere juiste antwoorden mogelijk zijn, wordt de vorm 'uit het antwoord moet blijken' ge-

¹ Ook de beoordeelbaarheid van de vraag was bij deze vraag in het geding en de inhoudsvaliditeit van het examen werd door het grote aantal punten van de stelopdracht beperkt (er was minder ruimte voor vragen over andere onderdelen van de stof).

hanteerd. Maar ook daarbij geldt de vakspecifieke regel (zie 3.1 Algemene regels correctievoorschrift) dat met verwijzing naar relevante wetenschappelijke publicaties een variant op het antwoord kan worden goedgekeurd. 'Kern van een juist antwoord' laat zien dat er wellicht iets meer ruimte is voor afwijkende antwoorden, maar dat die overeen moeten komen met de gegeven kern. 'Voorbeeld van een juist antwoord is' lijkt de meeste vrijheid te bieden, maar daarbij moet toch ook de vakspecifieke regel worden toegepast of, als het bijvoorbeeld gaat om het trekken van een conclusie uit een bron, een variant kunnen worden ondersteund met een juist historisch argument. Zowel de besprekingen op het VGN-forum als de verslagen van de regio-besprekingen kunnen docenten daarbij helpen (maar vervangen het correctievoorschrift niet).

EXAMENPROGRAMMA

Ieder examen (en elke toets) moet voldoen aan kwaliteitscriteria op het gebied van validiteit, betrouwbaarheid en aanvaardbaarheid. Validiteit kan worden onderscheiden in inhoudsvaliditeit en begripsvaliditeit.² Het geschiedenisexamenprogramma in de syllabus schrijft voor dat domein A en domein B getoetst worden op het centraal schriftelijk examen. Voor havo moeten alle drie, voor vwo alle vier de historische contexten aan bod komen, aangevuld met vragen over de ongespecificeerde kenmerkende aspecten, gecombineerd met de vaardigheden uit domein A. De vragen moeten *geschiedenisvragen* zijn, en bijvoorbeeld niet alleen leesvaardigheid of algemene ontwikkeling toetsen om de begripsvaliditeit te waarborgen. Alleen dan is de inhoudsvaliditeit gewaarborgd en is het examen voldoende vakspecifiek. De vaststellingscommissie van de CvTE stelt op grond van deze criteria de examens vast en neemt er de verantwoordelijkheid voor.

De huidige syllabus kent, als we kijken naar de historische contexten, een veel minder gedetailleerde en meer globale omschrijving van de leerstof dan de vroegere stofomschrijvingen boden. De kenmerkende aspecten buiten de contexten zijn, in overeenstemming met de opvattingen van de CHMV, niet nader gespecificeerd. Voor methodenschrijvers, docenten en leerlingen biedt dit een grote vrijheid in het kiezen van hun onderwerpen en in de invulling van hun vak. Voor examenmakers betekent dit dat er minder houvast is om de inhouds- en begripsvaliditeit van het examen te bewaken. Er is minder specifiek voorgeschreven wat er getoetst moet worden. Het is dan ook, buiten de aard van het vak geschiedenis, onvermijdelijk dat er meer ruimte voor misverstanden over

de stofinhoud en alternatieve antwoorden bij de examens ontstaat.³

SPAGAAT

Voor de examenmakers is de belangrijkste uitdaging een examen te maken waarin de kandidaten kunnen demonstreren dat zij in staat zijn *historisch te redeneren*. Of dat op de havo en het vwo in de vorm van gesloten vragen mogelijk is, zal moeten worden onderzocht, tot nu toe is daarmee nog te weinig op dit niveau geëxperimenteerd. Wat in ieder geval duidelijk is, is dat het construeren van gesloten vragen waarin vaardigheden en structuurbegrippen worden getoetst, zeker geen 'koud kunstje' is, zoals Oskamp en Vriesema suggereren. De auteurs van het *Kleio*-artikel vragen de examenmakers een spagaat uit te voeren waarvoor zij niet lenig genoeg zijn. Er moeten zowel meer open ('voorbeeld van een juist antwoord is') als meer gesloten vragen in het examen komen. In de afgelopen jaren hebben we het aantal 'voorbeelden van juist antwoord' in het correctievoorschrift juist teruggebracht om de debatten tussen eerste en tweede corrector te verminderen. Dat leek aardig te lukken, en daarom gaan wij op die weg verder.

KOMEND EXAMEN

De tijd voor de correctie is afhankelijk van de plaats van geschiedenis in het examenrooster. Dat pakte het afgelopen jaar rampzalig uit, maar is dit jaar veel gunstiger. Het examen is op 17 mei, de inleverdatum voor WOLF is 26 mei. Maar daarbij gaat het om de eerste vijf kandidaten! Later kan de rest van de groep, voor de groepsrapportage, nog worden ingevuld. Aan het verzoek om meer tijd is dus al voldaan...

In een aantal Duitse deelstaten worden de examenwerken voor geschiedenis (*Abiturprüfungen*) door drie correctoren bekeken.⁴ Misschien is dat voor de Nederlandse situatie ook wel een oplossing. Uit het aangehaalde Cito-onderzoek is namelijk ook gebleken dat docenten te verdelen zijn in soepele en strenge correctoren. En dat (menselijke) onderscheid kunnen examenmakers niet oplossen. Met drie (goed gefaciliteerde) correctoren kunnen de examens eerlijker worden beoordeeld.

Gelukkig verlopen in de meeste gevallen de contacten tussen eerste en tweede corrector soepel en kan er een goed gesprek ontstaan waarbij de eigen ervaring kan worden afgezet tegen die van een collega. Dat kan ook heel verrijkend en plezierig uitpakken! ■

De auteur dankt Saskia de Boer, Elise Storck en Huub Kurstjens voor hun inhoudelijk commentaar.

² Voor een omschrijving van deze begrippen zie: <http://tinyurl.com/jda4a67>.

³ Daarbij komt dat nu de 'totale' geschiedenis wordt getoetst: van prehistorische vuistbijl tot kernbom. Over alle onderwerpen die aan bod kunnen komen, kunnen geschiedenisdocenten niet evenveel kennis hebben als zij hadden over de thema's uit het vorige programma. Sterker nog: voor een mediëvist bijvoorbeeld zijn de mogelijkheden die de kenmerkende aspecten van de middeleeuwen bieden vaak onbegrijpelijk simpel, terwijl die voor een contemporaan historicus vrijwel onbekend terrein zullen zijn.

⁴ Zie: <http://tinyurl.com/zwryokb>.